

نقدی بر کتاب:

شیوه استفاده از کتابخانه و نوشتن مقالات تحقیقی*

دکتر مرتضی کوکبی**

در فصل اول که به استفاده از کتابخانه اختصاص داده شده است در تعریف کتابخانه‌های ملی، نوشته شده است: "وجه تسمیه کتابخانه‌های ملی را می‌توان چنین تعبیر کرد که این قبیل کتابخانه‌ها فلسفه وجودیشان خدمت به مردم است و توسط دولت اداره می‌شوند." این تعریف، می‌تواند شامل تعداد بیشتری از انواع کتابخانه‌ها باشد. آیا کتابخانه‌ای می‌تواند وجود داشته باشد که دارای فلسفه وجودی خدمت به مردم نباشد؟ در تعریف کتابخانه‌های عمومی نیز آورده شده است: "این کتابخانه‌ها در شهرها و استانها به

یکی از دروسی که در برخی از دوره‌های کارشناسی تدریس می‌شود درسی است به نام "روش استفاده از کتابخانه و نوشتن مقاله تحقیقی" یا نامهایی مشابه آن در این درس، منابع کتابخانه و چگونگی استفاده از آنها در نوشتن مقاله تحقیقی و رساله‌ها آموخته می‌شود. کتاب "شیوه استفاده از کتابخانه و نوشتن مقالات تحقیقی" ظاهراً با هدف استفاده در چنین دوره‌هایی تألیف شده است. کتاب، دارای چهار فصل، سه پیوست، وازگان فارسی - انگلیسی، وازگان انگلیسی - فارسی و کتابشناسی است.

* مؤلفین کتاب: شهنواز خدیوی و محمدرضا طالبی نژاد (۱۳۷۴).

** عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

است" پرداخته و باز درباره کتابهای عمومی و کتابهای مرجع سخن گفته است. نظم کتاب می توانست بسیار بهتر از این باشد: می توان ابتدا درباره اهمیت کتابخانه در امر آموزش و پژوهش سخن گفت و سپس به انواع کتابخانه ها و کتابها پرداخت..

در صفحه ۱۴، در تعریف رده بندی کتابخانه کنگره آمریکا آورده شده است: "... و کتابهای هم موضوع بیشماری را با یک عدد طبقه بندی مشخص می نماید..." تا آن جا که نگارنده این سطور می داند در رده بندی کتابخانه کنگره، موضوعات در مراحل اول و دوم و حتی سوم به وسیله حروف الفبای انگلیسی و سپس به وسیله اعداد مشخص می شوند. در همان صفحه و دو سطر پایین تر، نوشته شده: طبقه بندی کتابخانه کنگره علامت گذاری خود را بر اساس الفبای لاتین قرار داده و "... این تناقض را می توان در تعریفی مناسب از این رده بندی، از میان برد.

در کتاب، برای مفاهیم یکسان، اصطلاحات متفاوتی به کار رفته است. مثلاً برای فهرست برگه، اصطلاحات کارت کاتولگ، کاتولگ، کارت فهرست شده، کارت فهرست نویسی شده و کارت فهرست نویسی در قسمت های مختلف کتاب، به کار رفته است. این گونه اشتباهات در موارد دیگری نیز دیده می شود. در صفحه ۲۲، از اصطلاح

تعداد زیادی وجود دارد و به افراد آن شهر یا استان خدمت می نماید. "کتابخانه های بسیاری در شهرها و استانها وجود دارند و به مردم خدمت می کنند. تعاریف مربوط به این کتابخانه ها می توانست به سادگی و با اشاره به جامعه ای که این کتابخانه ها برای خدمت به آنها تأسیس شده اند ارائه شود. کتابخانه های ملی برای ارائه خدمات به یک ملت و کتابخانه عمومی برای ارائه خدمات به عموم، در محدوده جغرافیایی خاص خود تأسیس می شود.

در صفحه ۶ کتاب، در تعریف کتب مرجع آورده شده است که: "از این کتابها منابعی که قابل مطالعه نیستند و تنها برای مراجعه فوری و پاسخ یابی استفاده می شوند را کتب مرجع می نامند." منظور از منابعی که قابل مطالعه نیستند بی گمان این نیست که این کتابها ارزش مطالعاتی ندارند بلکه این است که هیچ کس، هیچ کتاب مرجع را از آغاز تا پایان مطالعه نمی کند بلکه برای یافتن پاسخی به پرسشی به آن مراجعه می کند و پس از یافتن پاسخ، آن را به کناری می گذارد. تعریف ارائه شده در کتاب، نمی تواند تعریف مناسبی برای کتب مرجع باشد. در صفحه ۹ کتاب، پس از آن که در صفحات قبل، درباره انواع کتابها و کتابخانه ها نوشته شده است تازه به ارائه مطالبی شعارگونه درباره این که "کتابخانه قلب دانشگاه

تهیه یک مقاله تحقیقی است باشد. اما ظاهراً به دلیل این که خواسته شده مقاله‌ای از یکی از نویسندگان کتاب، در این قسمت گنجانیده شود و از آن جایی که مقاله گنجانیده شده فاقد همه خصوصیات ذکر شده در صفحات قبلی است به ناچار، مثلاً طرح و فرضیه با چکیده مقاله یکی گرفته شده است. روشن است که طرح و فرضیه کاملاً با چکیده متفاوت است. کما این که در صفحه ۷۸، در تمرین ۷ نیز، فرضیه با چکیده یکی گرفته نشده است. در این مقاله تحقیقی اشتباهات دیگری نیز دیده می‌شود. در صفحه ۱۲۲، سطور ۱۰-۶، این عبارت دیده می‌شود: "مثلاً ما برای نوشتن واژه‌های عربی از همان علائم مخصوص عربی زبانها یا اعراب گذاری استفاده می‌کنیم، حال آن که تلفظ این حروف در زبان فارسی مانند زبان عربی نیست، به عنوان مثال، در کلمات (ضایع)، (زلت) و (ذلت) سه حرف اول واژه‌ها با هم اختلاف دارند و این اختلاف در زبان عربی کاملاً مشهود است، در حالی که ما فارسی زبانان هر سه حرف را مثل هم تلفظ می‌کنیم. "تا آن جا که نگارنده این سطور می‌داند اعراب هیچ ربطی به تلفظ حروف ندارد بلکه به تلفظ درست کلمات کمک می‌کند. آیا می‌توان تفاوت تلفظ سه حرف ض، ز، و ذ را در زبان عربی از طریق اعراب گذاری معین نمود؟ در صفحه ۱۴۱ نیز که فهرست مآخذ مقاله

"جعبه دان" استفاده شده است که منظور از آن "برگه دان" است. در فصل دوم که به فن تهیه مقاله تحقیقی اختصاص دارد نکاتی به شرح زیر دیده می‌شود:

در سطر ۶ از صفحه ۵۴، به نظر می‌رسد که واژه search که در کتابخانه‌ها جستجو معنا می‌شود تحقیق معنا شده است. در یک کتابخانه، هیچ گاه فرم تقاضای تحقیق تکمیل نمی‌شود بلکه فرم تقاضای جستجو تکمیل می‌شود. تحقیق، معمولاً یکی از معادلهای کلمه انگلیسی research گرفته می‌شود.

در فصل سوم که مربوط به نوشتن مقاله تحقیقی است و در آن به مراحل عملی نوشتن گزارش تحقیق اشاره دارد و طبعاً، باید مسائلی از قبیل چگونگی نوشتن پانویسها و نشانه‌های نقل قولها را مد نظر قرار دهد، اشتباهاتی به شرح زیر دیده می‌شود:

در صفحه ۱۰۱، س. ۱۰ و ۱۱، علامتهای نقل قول مرکب، باید علامتهای نقل قول ساده باشد.

در صفحه ۱۰۲، س. ۱۴، علامت { } باید [] باشد. در همان صفحه نیز، کلمه sic باید در [] باشد نه در { }.

در فصل چهارم که به ارائه یک نمونه مقاله تحقیقی اختصاص داده شده است هدف، معرفی مقاله‌ای بوده است که دارای همه عوامل مورد اشاره در فصل دوم که مربوط به

پشت Loan, Journal, Handbook
 سر هم قرار گرفته‌اند. کتابخانه دانشگاهی که در
 هر دو واژگان، اشتباهاً University
 Livrary نوشته شده یک بار "کتابخانه
 دانشگاهی" و بار دیگر، "کتابخانه‌ای
 دانشگاهی" نوشته شده است.

سرانجام، منابع فارسی و انگلیسی کتاب آن
 چنان مخلوط است که به طور متوسط، در هر
 شتاسه منابع فارسی، ۱/۷۸ غلط، و در منابع
 انگلیسی، ۲/۲ غلط وجود دارد.

آن چه که در بالا آمد تنها اندکی از اشتباهات
 فراوان موجود در کتاب "شیوه استفاده از
 کتابخانه و نوشتن مقالات تحقیقی" است که به
 قصد آموزش چگونگی استفاده از کتابخانه و
 نوشتن مقاله تحقیقی نوشته شده است. این
 کتاب، یکی از مخلوط‌ترین کتابهایی است که
 نگارنده این سطور تاکنون دیده است و کتاب،
 سسرشار از اشتباهات چاپی، دستوری،
 مفهومی، و نشانه‌گذاری است.

با توجه به آن چه که در بالا آمد و نیز، تجربه‌ای
 که نگارنده این سطور، به هنگام تدریس در
 کلاس روش استفاده از کتابخانه و نوشتن مقاله
 تحقیقی با این کتاب داشته است آن را کتاب
 مناسبی نمی‌داند و استفاده از این کتاب را برای
 تدریس در کلاسهای فوق و هر کلاس دیگری،
 به هیچ وجه توصیه نمی‌کند.

تحقیقی ارائه شده، برخی از شناسه‌ها به روش
 APA و برخی به روشهای دیگر داده شده
 است. این فهرست مآخذ از نظر نشانه‌گذاری و
 بزرگ نویسی حروف الفبای انگلیسی به شدت
 مخلوط است و معلوم نیست چرا پیش از
 شناسه‌های انگلیسی، خط تیره گذاشته شده
 است. آیا فهرست مآخذ مقاله تحقیقی در این
 کتاب، نباید با رعایت دقیق نکات مربوط به
 نوشتن مآخذ، دقت در نوشتن مآخذ را به
 خواننده بیاموزد؟

در واژه نامه‌های کتاب که تحت نام "واژگان"
 آورده شده است برای عبارت Computer
 Output on Microform کسه کلمه
 Microform در آن، Microform نوشته
 شده، معادل "ترمینال میکروفرم" در نظر گرفته
 شده که درست نیست. عبارت American
 Psychological Association نیز، در
 واژگان فارسی به انگلیسی، جامعه روانشناسان
 آمریکا گرفته شده و در واژگان انگلیسی به
 فارسی، جامعه روانشناسی آمریکا! همچنین،
 واژه Opinions که به نظر نمی‌رسد در این
 واژه نامه جایی داشته باشد در واژگان فارسی
 به انگلیسی، معادل "عقاید" گرفته شده و در
 واژگان انگلیسی به فارسی "عقاید شخصی".
 ترتیب واژه‌ها در واژگان انگلیسی به فارسی نیز
 در برخی از جاها به هم ریخته است. مثلاً،
 واژه‌های Manual, Inter-Library